

การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

The Use Of Literature Khunchang Khunphaen For Promoting Cultural Tourism In Suphanburi Province

อมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี (Amornrat Piamdontree)*

ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ (Suppakorn Disatapunahu)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีและศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีโดยใช้กระบวนการวิจัยผสมผสานงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเช่น มีสถานที่จริงที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีการสร้างคัมภีร์ขุนแผน บ้านขุนช้าง รูปจำลอง ภาพจิตรกรรมในวรรณกรรม มีถนนสายสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ตั้งชื่อตาม ตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งมีความสอดคล้องตามแนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี สามารถนำมาสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงชุมชนในท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน 2) นักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี สนใจให้มีการจัดทำฉายาของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม และสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงใน

* นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Graduate students Master of Arts Program in Cultural Management Graduate School, Chulalongkorn University

** อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Advisor Assoc. Prof. Dr., Department of Cultural Management Graduate School, Chulalongkorn University

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวตามสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน จังหวัดสุพรรณบุรี

Abstract

The Objective of this thesis was 1) to study the use of literature KhunchangKhunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi province 2) to study the attention of tourist to use literature KhunchangKhunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi province. The research process combines qualitative research and quantitative research. The findings were that 1) the use of literature KhunchangKhunphaen for promoting cultural tourism in Suphanburi province enhance potentiality and value of cultural tourism in Suphanburi province. Due to Suphanburi Province has cultural tourism resources related to literature KhunchangKhunphaen. Such as a real place mentioned in the literature KhunchangKhunphaen that also appears in the present. The creation of Khunphaenvillage ,Khunchang house , effigy , painting. There are important roads in SuphanburiProvince named after different characters in KhunchangKhunphaen according to the uses literature for tourism. According to example of great execution, can bring inventive and organize activities to promote tourism. Which government agencies and private organizations.including local communities should come into the role in supporting this activity continuously and systematically order to create sustainable tourism. Distribute income to the local and also preserve literature KhunchangKhunphaen. 2)Tourists are interested in adopting literature KhunchangKhunphaen to use for tourism promotion by the promotion of cultural tourism in Suphanburi province. The samples are interested in promoting tourism in the highest level. By the adopting attention to literature KhunchangKhunphaen use in the development of cultural tourism of Suphanburi province. Interested in the distribution of souvenirs related to literature and interested to the promotion and preservation of literature KhunchangKhunphaen in Suphanburi province. And in term of tourism activities, the samples are interested of tourism activities in the highest level. They require the promotion of tourism and highlight link in the literature KhunchangKhunphaen including the tourism programs related to literature KhunchangKhunphaen.

Keyword : Cultural tourism , KhunchangKhunphaen , Suphanburi province

บทนำ

“วรรณกรรม” เป็นศิลปะแห่งภาษาที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนไทยที่สืบเนื่องกัน จากวรรณกรรมมุขปาฐะที่บอกเล่าสืบต่อกันมา ได้มีการจดบันทึกเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร วรรณกรรมจึงเปรียบประดุจกระจกเงาแห่งกาลเวลาที่สะท้อนสภาพวิถีชีวิตไทยจากบ้าน วัด สู้วัง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความเจริญของชาติ ภูมิปัญญาไทย ความรู้สึนึกคิด และสติปัญญาจากศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำ ด้วยจินตนาการจากผู้ประพันธ์ผู้อ่าน ที่แต่ละตัวหนังสือ ในแต่ละวรรค ในแต่ละตอน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ โนม่น้าวผู้อ่านให้คล้อยตามตัวละคร ตามสถานการณ์ และฉาก ที่ผู้ประพันธ์หยิบยกขึ้นมาให้ผู้อ่านวรรณกรรมที่มีจำนวนไม่น้อยต้องการสัมผัสกับชีวิตของตัวละคร บรรยายภาพ และฉากหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรืออ้างอิงถึงในวรรณกรรม จึงทำให้เกิดกระแสกลุ่มนักท่องเที่ยวยาววรรณกรรม ภาพยนตร์และละครทางโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียงหรือเรื่องที่ขึ้นชอบทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัดการสร้างสถานที่ให้สอดคล้องกับสถานที่ในวรรณกรรมเพื่อส่งเสริมให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น การสร้างบ้านของจูเลียต ตัวละครเอกในเมืองเวโรนา ประเทศอิตาลี โดยใช้ฉากในวรรณกรรมโรมิโอและจูเลียตเป็นสถานที่ท่องเที่ยวการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เซอร์ลีโอค โฮล์มส์ ขึ้นในตำแหน่งที่น่าจะเป็นบ้านของเซอร์ลีโอค โฮล์มส์ บ้านเลขที่ 221 b ถนนเบเกอร์ ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และการท่องเที่ยวบ้านเกิดของนักประพันธ์อย่าง วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ที่เมือง Stratford upon Avon ที่ผู้คนจากทุกมุมโลกได้เดินทางมาท่องเที่ยว ก่อให้เกิดเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เป็นจำนวนมหาศาลเข้าประเทศ

วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากนั้นท่านพื้นบ้านที่ต่างเล่าขานสืบต่อกันมาแบบวรรณกรรมมุขปาฐะนำมาขับเสภาเล่าเป็นเรื่องราวเพื่อให้เกิดความบันเทิงเรื่อยมา จนถึงวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรและเข้าสู่ราชสำนักได้รับความนิยมอย่างสูงสุด จนได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 ให้เป็นยอดแห่ง “วรรณคดีเสภา เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน” ในเนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอก 3 ตัว คือ ขุนแผน ขุนช้าง และนางพิมพิลาไลยหรือนางวันทอง ที่คนสุพรรณบุรีเชื่อว่ามีส่วนอยู่จริงในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา ประกอบกับชื่อของสถานที่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร ยังคงมีอยู่จริงในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาใหญ่ วัดเขาพระ บ้านท่าพี่เลี้ยง บ้านท่าสิบเบี้ย ไร่ฝ้าย ฯลฯ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนจึงสะท้อนภาพผ่านกาลเวลาทำให้ผู้อ่านทราบถึงวิถีชีวิตไทย คติชนความเชื่อต่าง ๆ ของคนในสมัยก่อนในมิติแห่งวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีเอกลักษณ์ทางวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สำคัญที่มีศักยภาพเพียงพอที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ที่ร้อยเรียงมาจากความเป็นของแท้และดั้งเดิม นำมาสร้างสรรค์และส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ ที่คนทั่วไปรู้จักกันในนาม “เมืองขุนแผน” ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนรุ่นหลังเห็นคุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รู้จักรักและหวงแหนวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน รวมทั้งช่วยอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยเชิงปริมาณโดยศึกษาค้นคว้าจากวรรณคดี เสาะ เรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน หนังสือ เอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สัมภาษณ์บุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่น และการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดสุพรรณบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ เจ้าอาวาสวัดแค โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ศึกษาความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีโดยใช้แบบสอบถามและการสังเกตการณ์ ลงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี คือ วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาพระ วัดเขาใหญ่ ถนนเส้นทางต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี บันทึกข้อมูลภาคสนามโดยใช้สมุดบันทึกเก็บข้อมูล กล้องถ่ายภาพและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์ การสังเกตมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดวรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และการศึกษาตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) ประกอบการสรุปและอภิปรายผลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลวิเคราะห์และเสนอผลการวิจัยทั้งสองส่วน คือ

1. ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ Quantitative Research

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 ความสนใจในการนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

2. ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ Quantitative Research

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Informal Interview)

ส่วนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีต่อจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 2 การนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี ความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เช่น แนวคิดวงจรกรรมเพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) SWOT Analysis, 5 Force ,STP เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

สรุปผลการวิจัย

ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่สนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มาใช้ในการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ย 4.02 รองลงมาคือสนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึก ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.01 และสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ย 3.99

ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีค่าเฉลี่ย 4.17 รองลงมาคือ จัดโปรแกรมท่องเที่ยวสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีบริการจัดรถรับ - ส่ง, ผู้นำชม, อาหารและน้ำดื่มระหว่างเดินทาง มีค่าเฉลี่ย 4.15 และจัดสถานที่ท่องเที่ยวแสดงให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตประเพณีไทยที่สะท้อนจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน มีค่าเฉลี่ย 4.15

แนวทางในการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการพบว่าวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีคุณค่า ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ไสยศาสตร์ และความเชื่อต่าง ๆ วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีความสำคัญกับจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา โดยชาวจังหวัดสุพรรณบุรีถือว่าเป็นเค้าเรื่องจริงมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะกล่าวถึงสถานที่ที่มีอยู่จริงในเมืองสุพรรณ เมื่อทำการสัมภาษณ์ตัวแทนของการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าแนวคิดในการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถเป็นไปได้ เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญหลายด้าน หากมีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ด้วยขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมที่นักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย มีตัวละครเอกที่สำคัญหลายตัวในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างเป็นจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ รวมทั้งสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมประจำปีของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เข้ามามีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมในงานเทศกาล มหาชาติ การจัดกิจกรรมในงานนมัสการหลวงพ่อโต งานย้อนยุค ฯลฯ รวมทั้งการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และสถานที่ต่าง ๆ เข้ามาเป็นสถานที่จัดงานปีใหม่ สงกรานต์ ลอยกระทง การประกวดกิจกรรมต่าง ๆ ฯลฯ ของ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สามารถสรุปถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมโดยนำวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ดังนี้

1. การจัดการสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอย่างเด่นชัด เช่น สร้างเป็นอุทยานขุนช้างขุนแผน ทำเป็นรูปปั้นจำลองบางตอนบางฉากในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ โดยเน้นองค์ประกอบด้าน วัฒนธรรมที่ชัดเจนตามเนื้อเรื่องเช่นการแต่งกาย อาหารการกิน เครื่องใช้ การตกแต่งบ้านเรือน ไม้ดอกไม้ประดับ ผสานกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เพื่อทำให้เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมไปพร้อม ๆ กับการมาเที่ยวชม รวมทั้งสามารถสร้างรูปจำลองตัวละครที่สำคัญเป็นประเภตตัวการ์ตูนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวหรือใช้เป็นโลโก้ป้ายบอกทาง จัดสถานที่เฉพาะให้ถ่ายรูป รูปจำลองอาจมี เสียงพูดประชาสัมพันธ์ เช่น “สวัสดีค่ะ / สวัสดีครับ” “ยินดีต้อนรับ” ฯลฯ ซึ่งสามารถทำเป็นสำเนียงคนสุพรรณ ก็ได้ เพื่อเพิ่มความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2. จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนแบบครบวงจร ที่ประสานกับการนำ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เพื่อดึงดูดความสนใจ ทั้งยังกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้วรรณกรรมเพิ่ม มากยิ่งขึ้น และเรียนรู้ได้ครบถ้วนทุกด้านในทีเดียวที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน

3. จัดการแสดงเรื่องขุนช้างขุนแผนในตอนสั้น ๆ การขับเสภาละครเสภาทรงเครื่อง หรือเพลง ฟันบ้านที่เรียกว่าเพลงทรงเครื่อง คือ เพลงพื้นบ้านร้องประกอบการแสดง บริเวณบ้านขุนช้าง คุ่มขุนแผน ทั้งนี้ยัง สามารถติดต่อโปรแกรมการแสดงละครได้ที่โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตกจังหวัดสุพรรณบุรีหรือติดต่อการแสดง เป็นโปรแกรมพิเศษในมินิเธียเตอร์ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวพร้อม กับชมการแสดง

4. จัดงานงานศิลปวัฒนธรรม/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องขุนแผน เช่น การสัมมนา นิทรรศการ งานย้อนยุคในรูปแบบต่าง ๆ ประกวดการแต่งกายเหมือนตัวละคร มุมถ่ายภาพ การเขียนภาพแสดงเรื่องราวใน วรรณกรรมภาพตัวละครตามจินตนาการ อาหารและขนมหวานในวรรณคดี ไม้ดอกไม้ประดับ งานฝีมือ เช่น การทำพู่กัน การปักผ้า การแกะสลักผักผลไม้ ฯลฯ

5. เพิ่มสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่มี ชื่อเสียงในจังหวัดสุพรรณบุรี จากที่รู้จักวัดป่าเลไลยก์และวัดแค ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถานที่ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น

- จัดทำแผนที่อธิบายเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนขึ้น หรือแผนที่การ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนและแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะ

- จัดกิจกรรมขบวนรถหรือการใช้จักรยานท่องเที่ยวไปตามเส้นทางที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ขุนช้างขุนแผนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ฯลฯ

- มีการประสานความร่วมมือกันในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น จัดให้มีการจัดรถรับส่งระหว่างสถานที่ต่าง ๆ ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว ระหว่างเส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นลงเพื่อท่องเที่ยวที่อื่น ๆ หรือแวะพักรับประทานอาหารตามสถานที่ที่น่าสนใจได้ แล้วสามารถขึ้นรถต่อไปได้อีกจนถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้

จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่มีการกล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และในปัจจุบันยังมีสถานที่ที่มีชื่อปรากฏตรงกันกับวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น วัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดเขาพระ วัดเขาใหญ่ บ้านไร่ใหญ่ ท่าสิบเบี้ย ไร่ฝ้าย ฯลฯ ในจังหวัดสุพรรณบุรียังมีการนำชื่อตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาตั้งเป็นชื่อถนนสายต่างๆ ในตัวเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น ถนนขุนช้าง ถนนขุนแผน ถนนนางพิม ถนนพระพันวษา ถนนนางแก้วกิริยา ถนนพลาญงาม ถนนพลาญชุมพล ฯลฯ ซึ่งสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เป็นอย่างดี

สถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายพบว่า วัดป่าเลไลยก์ และวัดแค เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวและเป็นวัดที่มีความสำคัญในเรื่องขุนช้างขุนแผนภายในวัดมีการนำตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาสร้างเป็นรูปปั้นรูปจำลอง การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนรวมทั้งการสร้างเรือนเลียนแบบเรือนสมัยโบราณของตัวละครหลักในเรื่องอย่างขุนช้าง และขุนแผน

วัดป่าเลไลยก์ มีการแสดงภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเรื่องราวของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งอยู่บริเวณรอบวิหารคดหลวงพ่อดือนอกจากนี้วัดป่าเลไลยก์ยังจัดสร้างบ้านขุนช้าง ซึ่งเป็นเรือนไทยแบบโบราณตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าเลไลยก์ สร้างเป็นเรือนไทยไม้สักหลังใหญ่กว้างขวาง ตามแบบเรือนของขุนช้างในวรรณกรรมขุนช้างบนเรือนจะมีภาพวาดตัวละครขุนช้าง นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปเป็นที่ระลึก และแต่ละห้องบนเรือนขุนช้างจะมีภาพตัวละครพร้อมกับคำบรรยายเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการจัดแสดงวัตถุโบราณประเภทเครื่องใช้ต่างๆในสมัยก่อนและเนื่องจากในวรรณกรรมวัดป่าเลไลยก์นี้เป็นวัดที่พลายแก้วหรือสามเณรมาเรียนวิชาคาถาอาคมกับสมภารมี พร้อมกับสามารถเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีได้อย่างไพเราะวัดป่าเลไลยก์จึงจัดให้มีการเทศน์มหาชาติขึ้นเป็นประจำทุกปี และจัดขึ้นเนื่องในโอกาสพิเศษด้วย (พระศรี-ธวัชเมธี: 2550)

ภาพที่1 ภาพกำเนิดขุนช้างขุนแผน จิตรกรรมฝาผนังรอบวิหารวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

วัดแค ภายในวัดมีต้นมะขามยักษ์ที่มีความเชื่อกันว่าขุนแผนได้เรียนวิชาเสกใบมะขามจากต้นมะขามต้นนี้ ให้เป็นตัวต่อตัวแทนจากสมภารคง ซึ่งกล่าวกันว่าเมื่ออายุเป็นพันปี ทางวัดจึงได้สร้างหลวงตากงนั้งอยู่บนหลัง

พญาต่อยักษ์ นอกจากนี้ทางจังหวัดสุพรรณบุรี ได้สร้างเรือนไทยทรงโบราณเรียกว่า คຸ່ມขุนแผนองค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ มีหน้าที่ดูแลบริเวณคຸ່ມขุนแผนและได้มีการจัดสร้างรูปปั้นสำริดรูปขุนแผนขี่ม้าสีหมอกไว้หน้าคຸ່ມขุนแผนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ซึ่งผสมกับการจัดสวนและแหล่งเรียนรู้ “ของดีบ้านฉัน (บุคคลสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี)” ขึ้นภายในบริเวณคຸ່ມขุนแผนอีกด้วยทั้งวัดป่าเลไลยก์และวัดแคมีการจัดสร้างวัดถัถมงคลรุ่นต่างๆที่เรียกว่า พระขุนแผนเป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงรวมทั้งการจัดสร้างหลวงพ่อองค์ดำและกุมารทองขึ้น

ภาพที่2 ด้านหน้าคຸ່ມขุนแผน รูปปั้นขุนแผนขี่ม้าสีหมอก

นอกเหนือจากวัดป่าเลไลยก์และวัดแค ซึ่งเป็นวัดที่ได้กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน และมีการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ยังมีวัดพระรูปที่สามารถใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เนื่องจากภายในวัดมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ซึ่งชาวจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่า “พระเณรแก้ว” มีพระวรกายทุกส่วนสมบูรณ์ งดงาม พระพักตร์กลมยาวคล้ายผลมะตูม และถือว่าเป็นพระนอนที่มีพระพักตร์งามมากที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้วัดพระรูปยังมีศักยภาพในด้านอื่นๆ ที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยเป็นวัดที่มีความเก่าแก่ของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีอายุอยู่ราวๆ สมัยอุทองตอนปลายมีพระพุทธรูปไม้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความเก่า ทำจากไม้ประดู่แกะสลักอย่างงดงามทั้งสองด้าน เป็นพระพุทธรูปไม้เพียงชิ้นเดียวในประเทศไทยมีเจดีย์อุทองและซากเจดีย์สมัยทวารวดีระฆังสัมฤทธิ์ ธรรมมาสน์สังเค็ด ซึ่งเป็นฝีมือของช่างสมัยอยุธยาตอนปลาย รวมทั้งเป็นกรุพระขุนแผนที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ในจังหวัดสุพรรณบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยภายในจังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดแสดงเรื่องราวขุนช้างขุนแผนในสถานที่ต่างๆ เช่น บริเวณหอคอย “ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา” บริเวณชั้นล่างมีการจัดแสดงภาพวาดเรื่องราวขุนช้างขุนแผนภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสุพรรณบุรี มีห้องที่จัดแสดงเรื่องราวขุนช้างขุนแผน มีการเปิดเสียงการขับเสภาในตอนต่างๆ ของขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการจำลองบรรยากาศในวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีได้สัมผัสถึงบรรยากาศของวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ซึ่งปรากฏตามสถานที่ท่องเที่ยว และในชื่อถนนสายต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีในอดีตที่มีความเชื่อมโยงกับปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวเมืองในอดีตที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน รวมทั้งคุณค่าในด้านกวีนิพนธ์

ของวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน นอกจากนั้นในบริเวณเดียวกันกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี มีโรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการจัดการแสดงต่าง ๆ หมุนเวียนกันไป โดยเรื่องขุนช้างขุนแผนก็เป็นเรื่องหนึ่งที่น่ามาจัดแสดง และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านศิลปะการแสดง มีการจัดการเรียนการสอนการแสดงต่าง ๆ มีการนำเรื่องขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ทั้งเพลงทรงเครื่อง ฯลฯ หรือการเรียนการสอนการขับเสภา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทเสภาขุนช้างขุนแผน สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและนักท่องเที่ยวได้

จากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบันโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆทำให้พบว่าจังหวัดสุพรรณบุรีมีจุดแข็งในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และมีการกล่าวถึงเมืองสุพรรณบุรีในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน พร้อมทั้งปรากฏสถานที่ที่มีชื่อตรงกันในเรื่องขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี มีการตั้งชื่อถนนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ตามชื่อตัวละครสำคัญ ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน รวมทั้งวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมีคุณสมบัติตรงกับแนวคิดการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (Mike Robinson and Hans Christian Andersen : 2002) คือ กวีหรือนักประพันธ์ สถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นของแท้และดั้งเดิม ตัวละครหรือตัวเอกของเรื่องซึ่งชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และวัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี (Best practice) จากการศึกษาตัวอย่างการดำเนินการที่ดี ซึ่งเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการนำวรรณกรรมมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังนี้ พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ (Sherlock Holmes Museum), บ้านจูเลียต (Casa di Giulietta or Juliet's House), บ้านเชกสเปียร์สเตรตฟอร์ดอัพออน เอวอน (Stratford upon Avon), อุทยานลิลิตพระลอ, อนุสาวรีย์สุนทรภู่อำเภอบางแพ จังหวัดระยอง พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว มีการนำวรรณกรรมมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับเมืองนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงกับชุมชน เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทยานลิลิตพระลอ จังหวัด เพชร มีการจัดงานเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม การประกวดภาพวาด การประกวดจัดทำบายศรี 7 ชั้น การประกวดแกะสลักผลไม้ การประกวดร้องเพลงยอยศพระลอ การจัดนิทรรศการแสดงความสำคัญอุทยานลิลิตพระลอ การประลองไก่ชน การโชว์ไก่ฟ้าพญาลอ การจัดกาดมั่ว สาธิตการทำอาหารไทยโบราณ ฯลฯ มีห้องบรรยายพิเศษ มีการจัดแสดงศิลปวัตถุโบราณและวิถีวัฒนธรรมชุมชนภายในอาคาร การใช้วรรณกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จะมีการจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้ แสดงถึงความเป็นมาของสถานที่นั้น ๆ แสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ รวมทั้งการจัดสถานที่ให้ได้บรรยากาศตามยุคสมัยที่เป็นพื้นหลังของวรรณกรรมนั้น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์เชอร์ล็อก โฮล์มส์ ที่จัดแสดงวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องเชอร์ล็อก โฮล์มส์ รวมทั้งวัตถุสิ่งของในสมัยวิกตอเรียน บ้านจูเลียต มีการจัดพิพิธภัณฑ์แสดงวัตถุโบราณ และผลงานของ วิลเลียม เชกสเปียร์ บ้านสุนทรภู่ มีการจัดสร้างอาคารนิทรรศการสุนทรภู่ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างการดำเนินการที่ดี พบว่าจังหวัดสุพรรณบุรี สามารถใช้วรรณกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยวัดป่าเลไลยก์ และวัดแค เป็นตัวอย่างของการริเริ่มนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี และสถานที่

ดังกล่าวยังมีศักยภาพในการพัฒนาตามแนวคิดตัวอย่างการดำเนินการที่ดีได้ เช่น จัดเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่สามารถอ้างอิงได้แสดงความเป็นของแท้และดั้งเดิม สร้างสถานที่ให้ได้บรรยากาศของความเป็นวิถีไทย วัฒนธรรมไทยอย่างเด่นชัด ปรับปรุงรูปจำลองตัวละครหรือจัดสร้างรูปจำลองในบางฉากบางตอนที่สำคัญให้มีมาตรฐาน สมจริงในรายละเอียดต่าง ๆ ถูกต้องตามยุคสมัย ปรับปรุงป้ายนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมให้อ่านง่าย แสดงเรื่องราวได้ชัดเจนมากขึ้น จัดกิจกรรมหรืองานประเพณีให้มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งการร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานและท้องถิ่นโดยจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สามารถนำวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เข้ามาร่วมกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนได้ เช่น ศิลปการแสดงต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่บ้านเกิดเชกสเปียร์ ที่มีบริการจัดทัวร์แบบพิเศษให้นักท่องเที่ยวมาชมบ้านเกิดของเชกสเปียร์ บ้านบิดา บ้านภรรยา รวมทั้งการเข้าชมละคร ที่โรงละครที่ประพันธ์โดยเชกสเปียร์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

1. การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการ ตามรอยวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยมีผู้นำท่องเที่ยวให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว
2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรม งานประจำปี ประเพณี ของจังหวัดสุพรรณบุรีให้มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น งานเทศน์มหาชาติ การจัดงานลอยกระทง การแต่งกายเลียนแบบตัวละครขุนช้างขุนแผน การขับเสภาขุนช้างขุนแผน กิจกรรมงานย้อนยุคต่าง ๆ
3. การจัดการแสดงที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เป็นการสร้างเอกลักษณ์สร้างจุดเด่นให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
4. การจัดทำเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง
5. การนำนวัตกรรมใหม่ ๆ สื่อ มัลติมีเดีย เข้ามาใช้ในการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน
6. สร้างความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การจำหน่ายของฝากของที่ระลึก การจัดการแสดงในเรื่องขุนช้างขุนแผน ในตลาดร้อยปีสามชุก ตลาดเก้าห้อง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. ศุภกรณ์ดิษฐ์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและ
ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัย รวมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ในงานวิจัย
ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544).วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คริสเบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2556). ขุนช้างขุนแผนฉบับวัดเกาะ. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2553). การวิจัยทางภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรัชญา มณีเนตร. (2553). ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2527). ปากไก่และใบเรือ: รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ต้น

รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : บริษัทเพรสแอนด์ดีไซน์ จำกัด.

พนกฤษ อุดมกิตติ. (2557). "การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนในพื้นที่เขตดงลิ้น

กรุงเทพมหานคร." วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ปีที่7, ฉบับที่ 2
(เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม) : 561-578.

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). "การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร

จังหวัดพังงา." วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ปีที่7, ฉบับที่ 3
(เดือนกันยายน - ธันวาคม) : 650-665.

เลิศพร ภาระสกุล. (2555). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิญญู บุญยงค์. (2539). ตามรอยขุนช้างขุนแผน. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่.

ศักดิ์ดา ปั่นเหม่งเพชร. (2517). คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย

ศิรินุช สุทธิรัตน์. (2547). การรับรู้และทัศนคติของคนกรุงเทพฯที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี.

วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารสื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิลปากร, กรม. (2512). เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ 12 . พระนคร : ประจักษ์วิทยา.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. (2555). ภูมินามตามรอยขุนแผน สองแดน

กาญจน- สุพรรณ. กรุงเทพฯ : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

สำราญ นามอินทร์. (2553). แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประวัตินครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

องอาจ ไอล้อม. (2555). วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ :ทริปเพิ้ลกรุ๊ป.

เอกนถน บางท่าไม้. (2558). "การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดี
หนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์." วารสารวิชาการ

Veridian E-Journal, Silpakorn University ปีที่8, ฉบับที่ 1(เดือนมกราคม - เมษายน) : 1-17.

ภาษาต่างประเทศ

Mike Robinson and Hans Christian Andersen.(2002).Literature and Tourism. London:
Thomson Learning.